

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Andra kammaren.

Nr 13.

Lördagen den 13 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 75, med förslag till förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter.

§ 2.

Vidare föredrogs var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 418 av herr *Magnusson* i Tumhult *m. fl.*; och

till jordbruksutskottet motionen nr 419 av herr *Pettersson* i Hällbacken.

§ 3.

Föredrogs herr *Järtes* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa spörsmål i anledning av en inom Stockholms byggnadsvärld inträffad händelse; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 4.

Vid härpå skedd föredragning av herr *Flygs* likaledes å kammarens bord liggande anhållan att till hans excellens herr statsministern få framställa spörsmål i anledning av ett vid den s. k. nedrustningskonferensen i Genève framfört förslag blev jämväl denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 5.

Konstitutionsutskottets nu föredragna utlåtande nr 5 bordlades åter.

§ 6.

Vidare föredrogs bevillningsutskottets memorial, nr 7, angående särskild ersättning åt sekreteraren hos utskottet; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 7.

Härefter föredrogs, men blevo ånyo bordlagda första lagutskottets utlåtanden nr 8 och 9 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 9 och 10.

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 13.

§ 8.

Ang.
införande av
republikanskt
statsskick.

Till avgörande företogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om införande av republikanskt statsskick.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 108, hade herr *Nerman* föreslagit, att riksdagen ville hos regeringen begära utredning och förslag om införande av republikanskt styrelseskick i Sverige.

Utskottet, som hyste den uppfattningen, att skäl saknades att till övervägande upptaga den väckta frågan om en förändring av statsskicket, hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Reuterskiöld*, som ansett att utskottet helt kort bort för riksdagen anmäla, att motionen icke kunde efter utskottets tanke till någon riksdagens åtgärd föranleda;

av herrar *Sävström*, *Strömberg*, *Gustav W. Hansson*, *Vennerström*, *Akerberg*, *Engberg*, *Hallén* och *Norling*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående statschefens konstitutionella maktställning i vissa främmande länder med republikansk författning under jämförelse med vårt gällande statsskick samt rörande de författningsändringar, som erfordrades för sådan omgestaltung av vårt statsskick, att statschefen utsåges genom val; samt

av herr *David K. Bergström*, som med biträdande av utskottets hemställen förklarar sig anse, att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse.

Sedan utskottets hemställen föredragits, anförde:

Herr Engberg: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter redan torde ha funnit, äro vid utlåtandet fogade reservationer, som förete, åtminstone vad det gäller två av dem, fundamentalt olika åskådningar och utgå från fundamentalt olika förutsättningar. En reservant, från bondeförbundet, håller före, att den bestämmelse, som vi ha i regeringsformens 1 § och som lyder: »Sverige skall styras av en konung och vara ett arvsrike med den arvsföljd som i successionsordningen stadgas», till skillnad från grundlagens övriga paragrafer står utanför den allmänna regeln, att de kunna ändras i den ordning, grundlagen föreskriver. Den ärade reservanten menar, att den enda väg, varpå denna paragraf till sin innebörd kan ändras och Sverige övergå från att vara en ärftlig monarki till att bli en republik med vald president, är revolutionens väg. Man menar sålunda från bondeförbundets sida, att medan alla andra paragrafer i våra grundlagar kunna ändras eller upphävas i den ordning, grundlagen stadgar, har icke någon mänsklig utan tydligen någon överjordisk makt fogat så, att § 1 med dess grundläggande bestämmelse faller utanför denna allmänna regel. För min del — och jag är övertygad för mångas del — kan jag deklarerera, att en sådan grundlagstolkning är orimlig. Ty lika väl som de paragrafer, som gälla riksdagen, dess sammansättning, tvåkammerssystemet o. s. v. kunna ändras i den ordning, grundlagen föreskriver, likaväl kan och måste också denna § 1 i regeringsformen kunna ändras i samma ordning.

Vi socialdemokrater ha i vårt program inskrivit kravet på republik. Vi ha icke haft någon som helst anledning att frånträda detta krav. Det är enligt vårt partis övertygelse oundvikligt, att författningsutvecklingen, i den mån den skall ge ett konsekvent uttryck åt demokratin, genombryter, spränger och för åt sidan den orimliga och antikverade bestämmelsen, att statschefens äm-

bete skall gå i arv. Vi hava därför också i vår reservation framhållit, att bärande skäl finnas för att till utredning ta upp problemet om författningens anpassning efter den demokratiska utvecklingens krav i detta avseende. Ju förr en sådan utredning kommer till stånd, desto bättre. Vi se saken på det sättet, att i en sådan utredning ingå två led. Det tarvas först och främst en rent saklig utredning av problemet, alltså en utredning, som under jämförelse med statschefernas ställning i vissa främmande länder med ett republikanskt statskick klarlägger, vilka ändringar i våra grundlagar, som skulle bli nödvändiga, därest statschefens ämbete i stället för att gå i arv tillsättes genom val. Det är på detta första led i utredningen vi i vår reservation tagit sikte. Men det finns ett andra led, som emellertid lämpligen bör aktualiseras, när själva sakfrågan föreligger utredd. Någon anledning att på nuvarande stadium ifrågasätta något annat och mer än själva sakfrågans utredning ha vi emellertid icke haft. I viss mån föreligger här kanske en naturlig tågordning, snarlik den som vi känna från förbudsfrågans handläggning. Den gången utreddes först hela förbudsspörsmålet och man undersökte, huru Sverige i lagstiftningshänseende skulle se ut, därest ett förbud vore verklighet. Sedan denna sakliga utredning slutförts återstod att undersöka, huruvida och i vad mån ett underlag i folkopinionen fanns för förbudskravets genomförande. Enahanda tågordning har synts oss påkallad i republikfrågan. En utredning av själva saken, d. v. s. de för ärftlighetens ersättande med valbarheten erforderliga grundlagsändringarna, är nödvändig såsom ett första led. Såsom ett sista led kommer givetvis opinionsunderlaget för republikkravet att undersökas. Vi förorda sålunda en strängt grundlagsenlig och strängt grundlagstrogen väg vid förfäktandet av vårt krav, i trohet mot den grundsats, som redan Erik Gustaf Geijer uttryckte med orden: »Respekt för gällande lag men öppen rätt att kräva en annan.» Vi förfäkta och begagna oss av vår öppna rätt att kräva andra bestämmelser i våra grundlagar, bestämmelser, som innebära den ärftliga monarkiens ersättande med en republikansk statsform.

Det har nu här inväntas från utskottets sida — och det är väl innebörden i de två avslagsraderna — att en fråga sådan som denna saknar varje spår av aktualitet. Man tycker, att det är ingenting annat än ett vädrande av vissa principiella synpunkter, ett motionerande av gamla stelbenta käpphästar, vad vi socialdemokrater företa oss i denna fråga. Jag vågar, herr talman, på det bestämdaste bestrida, att så är fallet, och jag hänvisar till den verklighet, som vi ha runt omkring oss.

När 1800-talet gick ut och det nya seklet började, syntes den monarkiska statsformen ha en ovanlig styrka, utbredning och livskraft. Den stod då i sitt allra högsta flor. Den behärskade helt och hållet Asien, den behärskade Europa med endast två undantag, den franska och den schweiziska republiken. Den behärskade även Afrika. På de amerikanska kontinenterna var den emellertid bortsopad, sedan man i Brasilien, om jag icke minns fel, år 1889 gjort upp med kejsardömet och infört republiken. Den långt övervägande delen av jordens folk voro monarkistiskt styrda. Vad har, mina herrar, icke sedan dess inträffat? Vilken väldig omgestaltning har icke författningarnas världskarta undergått! Under de tio åren från 1908 till 1918 har det monarkiska systemet praktiskt taget stigit ned i sin grav, framför allt i den form, som vi kände under namn av den absoluta monarkien. Jag behöver blott erinra om själva upptakten. Det var år 1908, då genom den ungturkiska revolutionen Turkiet förvandlades från absolut monarki till konstitutionell monarki. Behöver jag nämna erinra om denna upptakts konsekvenser? Behöver jag skildra, huru under åren 1908—1912 Bulgariens lösgjorde sig från det ottomanska oket? Behöver jag nämna, huru Bosnien och Herzegovina annekterades av Habsburg? Behöver jag väl, herr talman, orda om Italiens tripolitanska krig? Det vare

*Ang.
införande av
republikanskt
statskick.
(Forts.)*

Ang.
införande av
republikanskt
statsskick.
(Forts.)

nog sagt, att dessa händelser i sin tur utlöste balkankriget 1912—1913, och hurusom året efter detta förspel världskriget drog upp och med världskriget revolutionerna och hurusom slutligen med revolutionerna jorden förvandlades till monarkiernas kyrkogård? Vem hade väl vid sekelskiftet vågat drömma om att vi år 1917 och 1918 skulle få se den röda fanan svaja över Kremli i Ryssland, över Potsdam i Tyskland och över Schönbrunn i Österrike? Romarnas, Hohenzollarnas och Habsburgarnas troner störtades, och på ruinererna av dessa väldiga militärmonarkier uppbyggdes en rad av republiker. Efter krigets onskiftelser fortsatte storstädningen i Turkiet, som införde republiken. Och i Grekland, ur skuggan av Partenon steg republiken också fram. Ja, varför trötta er, mina herrar, med att uppräknas ännu fler republiker? Redan 1912 hade det väldiga Kina, jordens största nation, avskaffat sitt monarkiska skick och blivit republik. Låt oss dock komma ihåg en enda till! Jag tänker på Spanien, denna gamla katolska, heliga monarki, som mången trott vara konungarnas säkraste fäste i vår världsdel. I maj månad i fjol vigdes den åt förintelsen. Republiken segrade och monarken lever nu i landsflykt. Så se vi i dag på kartan, hurusom republiken gått segrande fram, under det att monarkien ter sig som en stackars kvarleva av någonting, som en gång hade sin storhetstid, men som efter år 1918 icke kan få det mera.

Det har förts många akademiska diskussioner om konungadömet och republikens inbördes företräden. I 150 år kan man säga, att dessa diskussioner förts, och de komma väl fortfarande att föras i vissa kretsar. Såvitt jag kan se har erfarenheten redan gett sitt utslag till förmån för den republikanska författningen. Jag erinrar om Lord Bryces monumentalarbete om de moderna demokratierna, enkannerligen det kapitel, däri han väger mot varandra monarkiens och republikens företräden och betonar, att om man går tillbaka i historien ända till den tid, då den ärftliga monarkien definitivt satt fast i sadeln — han nämner i detta fall det femtonde århundradet — finner man, säger han, huru de monarker, som verkligen med heder arbetat för sitt folk, varit ytterst sällsynta. Det kanske må vara mig tillåtet att i detta sammanhang jämväl erinra om Rousseau, som visserligen kan synas mången vara dammhöjd och omodern i våra dagar, men som enligt min mening förblir evigt modern. Jag slår upp hans arbete, »Contrat social» — Samhällsfördraget — och hittar däri följande uttalande, som jag ber att få införliva med kammarens protokoll. Han säger: »Om det är svårt att *väl* styra en stor stat, så är det så mycket svårare att styra den väl genom en enda människa. Var och en vet, vad som händer, när en kung ger sig ställföreträdare. Ett väsentligt och oundvikligt fel, som städse kommer att göra den monarkiska styrelsen underlägsen den republikanska, är, att i den senare lyfter offentlighetens röst nästan aldrig andra till de högsta posterna än upplysta och dugliga män, som bekläda dem med heder, medan de, som lyckas i monarkierna, ofta äro små intrigörer. Folket misstar sig mycket mindre i detta val än furstarna, och en man av verklig förtjänst är nästan lika sällsynt i de kungliga ministärerna som en dumbom i spetsen för en republikansk regering. Och när genom en lycklig slump en av dessa människor, som ha medfödd begåvning att styra, griper statsrodret i en monarki, som av sina snygga förvaltare bragts nära nog till avgrundens rand, så är man alldeles överraskad över de utvägar, han ändå finner, och detta gör epok i ett land. För att en monarkisk stat skulle kunna vara väl styrd skulle det tarvas, att dess storhet och betydelse mättes med de andliga gåvorna hos den, som regerar densamma.» Jag tror, att Rousseaus ord äga full giltighet ännu i dag.

Så ett par ord om det som är den springande punkten i vår reservation. Det är ingen av herrarna, som finner det rimligt, att ett lektorat eller ett kyrkoverdskap går i arv eller att generaldirektörskap eller vad ni vill inom ämbets-

mannavärlden går i arv. Hela ert förnuft reser sig mot en sådan anordning. Ni finna det komplett orimligt att åtkonsten av ett ämbete skall vila på släktskap med företrädaren. Ni kräva att ämbetet skall tillsättas enligt grundsatsen om förtjänst och skicklighet. Ja, mina herrar, allt detta gäller tills vi komma till statens högsta ämbete. Då gör man strax halt. Då kopplar man av det sunda förnuftet, då kapitulerar man utan vidare och hävdar, att detta ämbete skall tillsättas icke genom val utan genom »avel» såsom Lloyd George en gång drastiskt formulerade det. Borde det icke, herr talman, kunna erkännas, att en slik ordning för tillsättning av statens högsta ämbete är komplett oförnuftig i vår moderna tid, och att det i en demokratisk stat borde på längden vara vanskligt att vidmakthålla en dylik grundsats? Det vare mig fjärran att förneka, att den typ av monarkier, som vi kalla den konstitutionella monarkien, till vilken vi räkna Sverige, England, Danmark, Norge och Holland, det vare mig fjärran att förneka, att i en dylik monarki vår Herre understundom kan foga det så, att en och annan intelligens kommer på tronen. Men jag tror, herr talman, att den italienske historikern Ferrero, som studerat mycket, sett mycket och tänkt mycket, har rätt, när han på basis av sina studier och sin erfarenhet faller omdömet, att en överlägsen begåvning på en tron är en händelse så sällsynt, att den »inträffar en gång under två eller tre sekler». Goda skäl synas oss socialdemokrater alltså finnas för kravet på, att hela denna ärftlighetsprincip någon gång tages upp till ordentlig granskning. Att fortsätta med att överantvarda tillsättningen av statens högsta ämbete åt slumpen, åt födelselumpen — något annat är det icke — kan icke vara rimligt.

Vi ha därför från socialdemokratisk sida i konstitutionsutskottet, i full överensstämmelse med vad vi kräva i vårt partiprogram, i samklang med världens gång runt omkring oss och i enlighet med vad sunt förnuft utstakar, krävt en utredning, som tar sikte på att under jämförelse, som jag nämnde, med utländska författningar av republikansk typ, med vår egen gällande författning undersöka, vilka förändringar i våra grundlagar som skulle behövas för att överföra vårt statskick från ärftlig monarki till republik.

Det finns för socialdemokratien rent historiska förutsättningar för att i denna sak tänka och känna på ett annat sätt än vad man gör i den borgerliga världen. Den svenska arbetarrörelsen har historiskt uppvuxit, har historiskt framträtt och utvecklats vid sidan om oberoende av och oinfluerad av hela den monarkiska tankevärlden. Den står främmande för den besynnerliga föreställningen, att röstberättigade män och kvinnor i en stat med allmän och lika rösträtt skulle vara »undersåtar». Den vägrar erkänna undersåtlighetens idé, vägrar försona den med medborgarskapets idé. Atmosfären i de berömda fyra stora veckotidningar, som till omväxling med minutiösa nyheter rörande mer eller mindre kulörta och intressanta morrhoppor från våra scener servera sin läsekrets utförliga interiörer ur de kungligas liv och leverne, är den svenska arbetarvärlden främmande. Sveriges arbetarklass har sannerligen allvarligare uppgifter än att stå och gapa i kö för att uppsnappa en kunglig person eller fördjupa sig i sådana världshändelser som förlovningar, giftermål eller tillökning i den kungliga familjen eller hålla reda på när en prins besökt en utställning, en prinsessa skaffat sig en ny mops o. s. v. Den svenska arbetarrörelsen står på sidan om hela denna traditionalism. Den har icke varit med om att insupa dess idéer. Den har haft och har sin stora kamp mot kapitalismens makter. Men aldrig har den i denna kamp känt sig ha ens skytten av stöd i den monarkiska institutionen. Det har tvärtom vid mer än ett kritiskt avgörande synt den, som om monarkien mer eller mindre aktivt vore engagerad på andra sidan, på deras sida, vilkas politik går ut på att hålla arbetarrörelsen tillbaka. Hur skulle den då känna några sentimentala strängar vibrera, bara därför att det ifrågasättes att ändra första paragrafen i vår regerings-

Ang.
införande av
republikanskt
statskick.

(Forts.)

Ang.
införande av
republikanskt
statskick.
(Forts.)

form? I enlighet med hela sin instinkt och sitt i livets skola uppövade verk-
lighetssinne har denna arbetarrörelse sett och ser det som en självklar angelä-
genhet, att den ärfthlighetsprincip, som vi ha i toppen av statsstyrelsen, ersättes
med en annan, med valbarhetens, det fria, demokratiska valets princip. Jag
har velat säga detta för att herrarna skola förstå, varför vi på vår kant se dessa
ting med andra ögon och bedöma dem på annat sätt än vad man gör på den bor-
gerliga sidan.

Herr talman! Jag har ingen anledning att nu gå vidare in på detta spör-
smål. Jag har här endast i all korthet velat utveckla de synpunkter, som varit
för mig och mina partivänner bestämmande och vägledande, när vi avlämnat
vår reservation, vilken för övrigt är en ordagrann upprepning av vår reserva-
tion från år 1928. Med hänvisning till motiveringen i reservationen och till
vad jag här har yttrat, ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till den-
samma.

I detta yttrande instämde herrar *Lindqvist* i Stockholm, *Eriksson* i Stock-
holm och *Höglund* i Stockholm, fru *Östlund* samt herrar *Källman*, *Ahl*, *An-
dersson* i Tungelsta, *Johansson* i Uppmälby, *Lundstedt*, *Hermansson*, *Ström*,
Lovén, *Ericsson* i Sörsjön, *Weijne*, *Johansson* i Sollefteå, *Wiklund* i Byske
och *Ekberg*.

Herr **Herou**: Herr talman! Då frågan om införandet av republik år 1912
väcktes av herr Lindhagen, så fick han mottaga en stark bannbulla, som vi
minnas, från sitt parti, och man betecknade hans framstöt såsom en mycket löj-
lig och befängd historia. Nu säger herr Engberg, att socialdemokraterna vilja
förverkliga partiets ståndpunkt, att republik skall införas. Man skulle därför
vara frestad att tro, att det även på detta håll rör sig framåt en smula. Revo-
lutionerna ha ju givit rörelseriktningen. Trots allt är emellertid herr Engbergs
ståndpunkt och därmed det socialdemokratiska partiets ståndpunkt i dag att
begrava denna fråga i utredningar. Vad beträffar en folkomröstning så bör
det ju vara alldeles klart framför allt med den skildring, som herr Engberg
gav av pressens förmåga att popularisera en sak, att en folkomröstning i en
sådan fråga som denna är reaktionen. Det betyder, att man icke vill begagna
sin parlamentariska makt, och att man kan vänta, att socialdemokratien i majo-
ritet icke skulle använda sin parlamentariska kraft för att genomföra en för-
nuftig reform. Vi kunna nog säga, att hur än denna fråga avancerar, så kom-
ma de attacker, som vi göra genom väckande av motioner, endast att ge ökad
erfarenhet om riktigheten av herr Reuterskiölds sats, att en ändring av stats-
skicket till republik alltid innebär en revolutionär akt, eller om riktigheten av
herr David Bergströms sats, att förändringar i statskicket genomföras gemen-
ligen på andra vägar än de parlamentariska. Jag tycker, att hela herr Engbergs
ståndpunktstagande giver belägg för dessa herr Reuterskiölds och herr David
Bergströms satser.

Jag vill instämma med dem, som anse att ett ärfthligt innehav av en viktig
post är en absurditet. Visserligen fanns det en tid och finns fortfarande på
många områden fall, då ett yrke har gått i arv från far till son, men aldrig,
mina herrar, utan övervägande av lämpligheten därav, utan övervägande av
om arvtagaren är lämplig för denna uppgift eller icke. Man skall icke sätta
runda pojkar i fyrkantiga hål. En bonde, en hantverkare eller en affärsman,
som gärna ser, att hans son blir hans efterträdare, söker bland sina arvtagare
ut den lämpligaste för uppgiften. Ingenstädes, när det gäller förtroendeposter
och ämbeten, förutsättes eller anses det lämpligt, att posten eller ämbetet skall
ärvas av äldste sonen ovillkorligen. Skulle man vilja överlåta sig åt slumpen

genom att låta kommunalfullmäktigeposter, domarämbeten, landshövdingämbeten gå i arvsföljd åt äldste sonen med de risker för olämplighet för dessa poster, som därav skulle bli följden? Skulle man vilja låta kommunalfullmäktige eller riksdagen förnya sig efter denna princip, ja, den som föreslog något sådant, skulle bli utskrattad. Högerns, bondeförbundets och de frisinnades representanter i konstitutionsutskottet skulle aldrig föreslå något sådant. Eller antag att vi hade en regering, en Lindmansregering, en Per Albin Hanssonsregering eller en Ekmansregering, antag att någon av dessa herrar vore statsminister enligt successionsordningsprincipen, äro vi icke alla överens om att det vore en oerhörd olycka, och måste icke till och med bondeförbundets representant, herr Reuterskiöld, medge, att om vi ha eller få en dålig regering i detta land, då är det bra, att den kan störtas utan att man behöver tillgripa så förtvivalade medel för en sådan småsak som en revolution? När det emellertid gäller den förnämsta posten i staten, överhuvudet, då tycka högern, bondeförbundet och de frisinnade, att det är bra som det är. Då gå de in för en princip, som eljest för dem måste framstå som en absurditet.

Kanske är det så, att herrarna mena, att det här icke är fråga om någon viktig post utan bara fråga om en tom dekoration, om en krönt namnstämpel. Ånej, man måste nog vara på det klara med att monarkien innebär allvarliga faror, att ett hov, skyddat av ärftlighetsordningen, kan ställa till ofog. Hur var det med konungens uppträdande år 1914? Minns ni hans ord vid bondetåget, då han tog ställning på sätt som skedde genom att säga, att »de krav som uppställas av sakkunskapen i min armé och min flotta, dem frångår jag icke». Vi komma också ihåg vilka politiska resultat detta ledde till. Vi minnas ju, hurusom två liberala regeringar under Karl Staaff jagades iväg på grund av konungens uppträdande vid vissa tillfällen. Vi minnas samarbetet mellan hovet och den tyska militärkamarillan under kriget. Vi minnas, hur en drottning lät hylla sig med en krigskrona, sammansatt av skärvor från ett blodigt slagfält. Vi minnas också, hurusom den frisinnade regeringen år 1928 hade en allvarlig kontrovers med hovet, en sak, som var så pass uppseendeväckande, att en borgerlig tidning skrev på följande sätt:

»I samma stund konungen lät regeringen gå på meromnämnda fråga, skiftade den hamn från att vara en lämplighetsfråga, en skiljaktig mening om en viss persons kvalifikationer för posten i Rom, förvandlades den till en otäck taggig principfråga. Den passerade den gamle lektorns skala för de onda andarnas farlighet: slät, luden, taggig. Krisen skulle rent ut sagt kunna taga en så elakartad vändning, att konungen ställdes inför valet att krypa till korset, vilket föga anstår ett majestät, eller riskera sin krona.»

Det förekom säkerligen något. Herr statsministern skulle naturligtvis kunna ge besked på den punkten, när en borgerlig tidning kunde uttrycka sig om denna sak på det sätt, jag erinrat om. Vi minnas också, hurusom drottningen vid försvarsbeslutet 1925 underbläste officerarnas, de högre militärernas missnöje mot beslutet, hur hon skrev en handskrivelse till ett visst regemente, i vilken det hette »er ära är oförstörbar» och i vilken hon manade till »ståndaktighet». Mot vad? Jo, mot riksdagen. Hon tog sålunda parti för högern i valrörelsen.

Härtill kommer, att konungen fortfarande har rätt att börja krig, att lyfta lilla kreditivet och ställa riksdagen inför ett fullbordat faktum. Vi ha ingen garanti för — konungarna äro ju oansvariga — att icke en dåre skulle kunna komma i tur att ärva kronan.

Härtill kommer också en annan synpunkt, som just vid denna riksdag borde tillmätas en viss betydelse, nämligen sparsamhetssynpunkten. Vi ha varje år från vårt håll yrkat avslag på anslagen under första huvudtiteln, men alla partier utom vårt ha gladeligen gett uppåt 1.800.000 kronor för kungafamiljen.

Ang.
införande av
republikanskt
statsskick.
(Forts.)

Ang.
införande av
republikanskt
statskick.
(Forts.)

I år önskade högst densamme få 5 procents löneminskning, och då gick ju riksdagen med på det. Omöjligare var det ju inte. Det synes mig, som om den löneminskningen skulle kunna bäras av en person, som visst har en förmögenhet på något över 9 miljoner kronor enligt uppgifter i en bouppteckning. Det kan bäras av ett hov, som har 100 telefonapparater bara för slottet och dess betjäning från förste beridaren till taffeltäckaren och munskänken, ett hov, som dessutom slipper erlægga några skatter, i varje fall kungafamiljen, och som är befriat från de tullpålagor och jag förmodar också de lyxtullar, som nyligen genomfördes, och som drabba oss andra, ett hov, vars utfodringskostnader för det kungliga hovstallet går till 45,000 kronor om året, ett hov, som har kostnader för kol och ved, d. v. s. eldning av kungliga slottet, med 50,000 kronor och som dessutom har ett extra anslag för täckande av brist i 50,000 kronorsanslaget på 75,000 kronor, alltså summa summarum bara för ved och kol 125,000 kronor eller lika mycket som normalt är inkomsten för 125 bondgårdar i detta land. Det har i år med det nyss påstådda republikanska, socialdemokratiska, partiets medverkan voterats 1,450,000 kronor för hovstaten plus 261,000 kronor för slottsstaten eller tillsammans 1,700,000 kronor och något mera. På tio år har man gett, skulle jag tro, 18 miljoner kronor till detta ändamål. Nog är det väl troligt, att man med en annan statsform skulle kunna göra en besparing till $\frac{1}{3}$ av dessa kostnader. Det hade motsvarat på dessa tio år en summa av 12 miljoner kronor, som skulle kunnat användas i arbetarnas och böndernas intressen, därest riksdagen det velat.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Nermans motion.

Med herr Herou förenade sig herr *Kilbom*.

Herr **Holmström**: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå och bifall i stället till den av herr Sävström m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Engberg begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Sävström m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Å föredragningslistan var här efter uppfört konstitutionsutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om införande av enkammarsystem i den svenska riksdagen.

I detta utlåtande, avgivet över en av herr Nerman inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 107, om införande av enkammarsystem i den svenska riksdagen, hemställde utskottet, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

*Ang.
införande av
enkammar-
system i den
svenska riks-
dagen.*

Beträffande motiveringen hade reservationer avgivits:

av herr *Reuterskiöld*;

av herrar *Vennerström* och *Norling*;

av herrar *Anderson* i Norrköping och *Sandwall*; samt

av herr *Holmström*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Spångberg: Herr talman! Det magra utskottsutlåtande, som här föreligger, är i all sin enkelhet ett ganska intressant aktstycke. Beträffande högerns ställning ha vi ju från vårt håll icke väntat oss något annat, än vad som kan utläsas ur detta utskottsutlåtande. Detta parti har ju alltid slagit vakt om första kammaren som sitt säkra fäste, slagit vakt om tvåkammarsystemet. Det är alltså naturligt, att högern skall intaga den ställning, som framgår av ifrågavarande utskottsutlåtande. Det är ju också ett historiskt faktum, att det är några år, sedan från borgerligt vänsterhåll sådana röster som S. A. Hedins hördes här i kammaren, och man har heller ingenting att vänta från det hållet. Det intressanta skulle då vara, att man finner, att tillsammans med högern och de övriga borgerliga partierna även de socialdemokratiska ledamöterna underskrivit detta utskottsutlåtande, i den mån, som de ha givit sin mening till känna.

Herr Engberg talade i den förra frågan om partiprogrammet, och i enlighet med partiprogrammet framställde herr Engberg ett förslag, om vilket vi nyss voterade. Jag frågade en socialdemokrat, samtidigt som herr Engberg talade, om man strukit punkten om enkammarsystem i det socialdemokratiska programmet, och fick den upplysningen, att det hade man icke, utan den fanns fortfarande kvar. Herr Engbergs ställning i den fråga, som vi nu behandla, där man finner honom tillsammans med herr Reuterskiöld och andra yrka avslag på ett förslag, som står i överensstämmelse med det socialdemokratiska partiprogrammet, synes en liten smula underlig.

Då vi behandlade denna fråga i riksdagen 1924 — jag skulle tro, att sedan år 1924 har organisationsformen för riksdagens sammansättning icke ändrat karaktär — då var det här en socialdemokrat, som yttrade följande: »Jag lärde mig en gång, när jag var yngre, att det fanns vissa grundstenar eller hörnstenar, på vilka man skulle bygga upp en demokratisk samhällsbyggnad. Dessa hörnstenar eller grundstenar voro republik, enkammarsystem, allmän rösträtt utan streck» o. s. v. — Och så fortsätter han: »För min del måste jag säga, att jag inte kunnat finna, att det inträffat någonting, som kan förmå mig att gå ifrån de principerna och säga, att de sanningar, som präntades i mig en gång, inte längre äro sanningar utan irrläror. Jag skulle vilja från denna plats, om jag hade en röst, som kunde ljuda ut över landet, säga till alla dem, som nu möjligen på en eller annan punkt lämna dessa åskådningar: svik inte ungdomens ideal utan vidbliv dem. Ty de sanningar och de åskådningar, som präntades in i er i ungdomens dar, när ni började deltaga i det politiska

Ang.
införande av
enkammar-
system i den
svenska riks-
dagen.
(Ports.)

livet, de äro lika sanna alltjämt, och alltfort har det inte inträffat någonting, som ger anledning till att gå ifrån dem.»

Så talade en socialdemokrat för åtta år sedan, och otvivelaktigt avspeglar sig i detta tal socialdemokratiens ställning för något tiotal år tillbaka. Men socialdemokratien i dag tycks vara någonting annat. Här finna vi de mest framstående socialdemokratiska representanter tillsammans med de borgerliga partierna yrka avslag på en utredning om enkammarsystemet och med denna för demokratiens i sanning något underliga motivering »att tvåkammarsystemet befunnits tjänligt för uppgiften att på sin nuvarande demokratiska grund trygga omsikt, kontinuitet och självkontroll vid ärendenas handläggning». Jag undrar, vad detta egentligen är för motivering, och om den icke är en gengångare från den »gamla goda tiden», då högern här i kammaren ville göra gällande, att första kammaren på något sätt skulle representera en större sakkunskap, mera erfarenhet och till och med en högre bildning, så att den för den sakens skull var nödvändig som en kontroll över andra kammarens handlingar. Vad var detta tal om den större erfarenheten, bildningen och sakkunskapen annat än en täckmantel, vad var det annat än vackra fraser, som täckte krassa ekonomiska intressen, som lågo bakom? Men vad är det annat, som ligger i högerns ställningstagande i dag i och med den formulering av utskottsutlåtandet, som också herr Engberg har underskrivit, än precis samma sak? För övrigt, vilka förhastade beslut är det, som denna kammare varit i färd med att fatta? Vilka beslut är det, man i detta avseende med denna motivering syftar på i konstitutionsutskottet? Jag tror, att man förgäves får söka efter sådana beslut. Fortfarande är första kammaren en spärr mot folkkraven, och denna spärr avspeglas alltjämt i valsättet, i bestämmelserna om indirekta val, bestämmelserna om rösträttsåldern vid val till landsting och val av elektorerna för val till första kammaren, bestämmelserna, som ligga till grund för valperioden av åtta år o. s. v. Det är garantier för att högerns intressen skola bli tillgodosedda.

Till dessa skäl komma så de sparsamhetssynpunkter, som även hava framförts i den föreliggande motionen. Då man i år talar om nödvändigheten att spara, då man bland dessa sparsamhetskrav även framfört vissa synpunkter på att göra riksdagsarbetet billigare, så lämnas här ett tillfälle att förverkliga ifrågasvarande sparsamhetssynpunkter på riksdagsarbetet genom att införa ett enkammarsystem.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den här föreliggande motionen.

Herr Engberg: Herr talman! Jag träffade i går motionären på gatan och sade till honom, att det hade förvånat oss i konstitutionsutskottet, att han i sin motion icke hade omtalat, vilken av de båda kamrarna han ville avskaffa. Det är nämligen på det sättet, herr Spångberg, att herr Nerman åt utskottet överlätit den saken. Han sade mig, att han ville närmast avskaffa andra kammaren. Då är förklaringen mycket enkel till motionärens ståndpunkt. Jag sitter i andra kammaren, och han sitter i första kammaren. När en motionär icke tänkt sig in i problemet så mycket, att han gjort klart i sin motion, vilken av de båda kamrarna han vill avskaffa, då finner jag, herr talman, att jag, innan debatten går vidare, måste fråga herr Spångberg, huruvida han efter den nu lämnade upplysningen fortfarande vill yrka bifall till herr Nermans motion.

Herr Västberg: Herr talman! Herr Spångberg talade om, att det var ett magert utlåtande från utskottets sida. Man om man tittar på motionen, tror jag, att utskottsutlåtandet står i proportion till den möda, som motionären nedlagt på frågans utredning.

För övrigt vill jag påpeka det egendomliga i att det kommunistiska partiet anser denna fråga så mindervärdig, att den låter en enskild motionär i första kammaren ensam frambära denna motion, under det att partiet som sådant icke intar någon ståndpunkt i frågan.

För min del har jag samma ståndpunkt som tidigare, nämligen att jag är anhängare av enkamarsystemet, men det är mig totalt likgiltigt, om det blir den ena eller andra kammaren, som får vara kvar. Huvudsaken är, att den framgår ur direkta val och på ungefär samma grunder som den nuvarande andra kammaren.

Det föreligger dock ingen anledning att taga den Nermanska motionen så allvarligt, varför jag kommer att nedlägga min röst i denna fråga.

Herr Holmström: Herr talman! Jag har reserverat mig mot utskottets motivering. När en motion är så slarvigt hopkommen — såsom den nyss karakteriserats av herr Engberg — och då motionen bär alla tecken till att icke vara allvarligt menad, så har jag ansett att konstitutionsutskottet icke behövt offra tid och möda på att utforma någon motivering för sitt avslagsyrkande. Jag har därför föreslagit, att utskottet utan motivering skulle yrka avslag. Jag skall emellertid, då konstitutionsutskottsmajoritetens yrkande överensstämmer med mitt, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr talman! Jag ber blott att i korthet få lämna den upplysningen, att utskottsmajoriteten beslöt helt allmänt, att en motion, även om den är så glyttigt skriven som den Nermanska, ändå bör av utskottet besvaras. Utskottet bör ge besked om sin ståndpunkt.

Jag avvaktar nu herr Spångbergs svar.

Herr Spångberg: Herr Västberg ansåg, att denna motion var så mager. Ja, vad den saken beträffar, så borde herr Västberg i så fall ha läst de uttalanden, till vilka det refereras i motionen, vilka uttalanden förut framförts från socialdemokratiskt håll.

Rörande herr Engbergs fråga om det skulle vara första eller andra kammaren, som skulle avskaffas, tillåter jag mig säga, att den frågan, då den framställs av herr Engberg, förefaller mig en smula löjlig. Det är klart, att en sådan här fråga om införande av ett enkamarsystem icke kommer att inrikta sig på att avskaffa den ena kammaren och låta den andra så att säga vara kvar, utan det bleve *en* kammare, som komme att i fortsättningen finnas eller en riksdag, bestående av *en* kammare. Vilka linjer, som vi anse skola ligga till grund för denna kammars sammansättning, finner herr Engberg. om han gör sig möda att läsa den lilla korta motionen, i vilken framhålles att riksdagsmännens antal borde minskas till det nuvarande antalet i andra kammaren helst i förening med ett system, där överskottsroster i hela riket sammanfördes och kunde bli grundval för tilläggsmandat. Det är klart, att med en sådan valordning skulle riksdagen bli i det närmaste liknande den andra kammaren, vad beträffar antalet ledamöter, genom ett sådant valsätt finge även varje parti representation i förhållande till antalet röster. Och detta kunde då ordnas genom överskottsroster.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag måste mycket beklaga, att vi otäcka kommunister hava ställt till så många svårigheter för herr Västberg. Jag försäkrar honom dock, att det icke varit avsikten. Jag har det största medlidande med alla herr Västbergs bekymmer, då det för honom gällt att taga ståndpunkt till alla politiska problem, som uppkomna och som för honom så-

*Ang.
införande av
enkamarsystem i den
svenska riksdagen.
(Forts.)*

Ang.
införande av
enkammar-
system i den
svenska riks-
dagen.
(Forts.)

kerligen i många avseenden antaga jättestora proportioner. Då han av det förhållandet, att förevarande motion enbart har framförts i första kammaren, drar den slutsatsen, att kommunisterna icke stå bakom densamma, så skulle jag till honom vilja ställa en liten fråga: tycker han icke, att man av det många gånger inträffade förhållandet, att enskilda socialdemokrater både här och i första kammaren framfört motioner, skulle kunna draga den slutsatsen, att socialdemokraterna icke heller stå bakom dem? Men det gör icke herr Västberg, åtminstone icke när han kommer ut i landet, ty då försöker han åka snålskjuts på alla motioner, som väckts av enskilda socialdemokrater. Herr Västberg anförde emellertid säkerligen ett förlägenhetsargument. Vi ha så många gånger i båda kamrarna väckt motioner i förevarande fråga, att vi trots, att till och med herr Västberg begrep, att detta allttjämt var vår uppfattning. Jag tycker icke, att det är rättvist mot oss att förväxla vårt uppträdande med hans eget partis, när det går ifrån partiprogrammet. Det bruka vi själva icke göra.

Den otäcke Ture Nerman, som är känd som en stor skämtare, träffade herr Engberg i går. Herr Engberg, vetgirig som han är, frågade honom om vilken kammare Nerman ansåg skulle avskaffas. Ja, vi ha ju hört, hur herr Engberg citerat icke mindre Rousseau än även en stor italiensk statsman, men det är ett par hundra år mellan dem. Nerman svarade: det är din kammare, jag tänkt avskaffa. Tydligt tänkte herr Engberg få en utmärkt anledning att försöka förklara sitt partis svikande av vår förut intagna ståndpunkt. Jag tror icke, att saken är så enkel. Antingen är man anhängare av enkammar-systemet eller är man det icke. Med hänsyn till att vi så många gånger tidigare motiverat, att vi icke vilja ha ett enkammarssystem, byggt på indirekta val, icke något enkammarssystem, med vars tillhjälp man skulle få möjlighet att genomföra reaktionär lagstiftning, d. v. s. där ledamöterna vore till hälften gubbar, innan de kommo in, för vilken det fordrades speciell rösträttsålder o. s. v., förmodar jag, att herr Engberg, om man vill vara ärlig, icke behöver ifrågasätta vår ståndpunkt. Det enkammarssystem, som vi äro anhängare till, är, såsom herr Spångberg påpekade, ett enkammarssystem, åstadkommet genom direkta val och där valbarhetsåldern har samklang med rösträttsåldern, kort och gott, ett »demokratiskt enkammarssystem» — så länge de nuvarande förhållandena finnas. Annars är icke enkammarssystemet eller en riksdag, byggd på enkammarssystemet, vår bouquet i fråga om handhavandet av statens angelägenheter. Herrarna äro icke obekanta med att vår principiella ståndpunkt i denna fråga kräver rådssystemet. Det tror jag är det riktigaste, när vi komma till en socialistisk samhällsordning.

Herr Engberg: Herr talman! Jag ber med största tillfredsställelse få konstatera, att den siste ärade talaren nu öppet bekant, vad det är för slags statsförfattning, han omfattar, nämligen rådssystemet. Jag måste emellertid säga mig, att om han omfattar rådssystemet, så är det en högst underlig väg att väcka en motion av den beskaffenhet, som utskottet mottagit av herr Nerman. Ty i den motionen finnes icke ens en antydning om rådssystemet, men däremot är den så formulerad, att den lämnar oavgjort, vilken av de båda kamrarna motionären önskar skall bort. Ja, skulle det vara på det sättet, att herr Nerman verkligen ville avskaffa första kammaren, så hade det varit lätt för honom att peka i den riktningen. Men det aktar han sig noga för att göra.

Herr talman, jag begärde ordet för att säga, att herr Kilbom gjorde klokt i att både i denna fråga och i andra frågor taga reda på fakta, innan han uttalar sig. Här står herr Kilbom och inbillar andra kammaren, att det socialdemokratiska partiet har enkammarssystemet på sitt program. Visst icke, herr Kilbom, det figurerade i vårt partiprogram ända till år 1920. Jag var med i

den programkommission, som tog bort det, och vi satte i stället in, vilket är mycket förnuftigare, ett demokratiskt representationskick, och jag är glad över det. Herr talman, som frågan ligger till, är spörsmålet, om en folklig representation skall vara uppdelad på två kammare eller om det skall vara ett enkammarssystem, enligt min ståndpunkt en underordnad fråga. Huvudfrågan är, att man har ett verkligt demokratiskt representationskick.

Här vill jag säga, herr talman, som jag sagt i denna fråga förut, att det föreligger nog hos de herrar, som här förfäktat enkammarssystemet med sådan iver, en psykologisk förväxling. Man förväxlar den gamla första kammaren med alla dess reaktionära illgärningar med den första kammare vid sidan av den andra kammaren överhuvud. Ty, lägg märke till det, hela den indignation mot första kammaren, varav den svenska vänstern, såväl socialdemokrati som liberalism, tidigare var bärare, vilade på det faktum, att första kammaren var en stupstock — höll jag på att säga — för hela raden av folkliga reformkrav, som andra kammaren givit sin anslutning. I och med rösträttsreformen och att båda kamrarna vila på den allmänna och lika rösträttens grund och att första kammaren till sin sammansättning är lika demokratisk som någonsin andra kammaren, så har problemet fallit. Det är enligt min tanke nödvändigt för dem, som träda in för enkammarssystemet, att en gång för alla göra klart för sig, att med ett sådant system, om man inför det, slipper man icke undan en rad garantier. Ni få liksom i de länder, där man har enkammarssystem, finna er i olika läsningar, första läsningen, andra läsningen och eventuellt tredje läsningen, därför att en folkrepresentation söker alltid i författningen vissa korrektiv mot egna dumheter, som den till äventyrs kan begå.

Jag vill peka, herr talman, på Frankrike. Det har tvåkammarssystem, deputeradekammaren och senaten. Deputeradekammaren är ibland sammansatt och uppbyren av en sådan stämmingsbölja, som liksom brusar in och avsätter en nationalistisk majoritet, som kan kasta Frankrike i både den ena och den andra dumheten. Erfarenheten har visat, att den kontinuitet, som den franska senaten — även den liksom vår första kammaren demokratiskt sammansatt — representerar, flera gånger hindrat denna nationalistiska majoritet att begå dumheter, ty den har representerat en vida mer kritisk och betänksam synpunkt.

Jag kan icke se något, som skadar demokratien i en sådan anordning som tvåkammarssystem — tvärtom. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att vi hava icke ett rent tvåkammarssystem hos oss. Men det finnes sådana länder, som ha ett rent tvåkammarssystem. Det innebär, att båda kamrarna fatta beslut vid olika tidpunkter. Det är icke den samtidighet vid ärendenas behandling, som vi hava. De hava icke gemensamma utskott som vi, utan det rena tvåkammarssystemet är som två riksdagar. Vad har den svenska typen? Vi hava för det första gemensamma utskott, för det andra regeln om samtidighet vid ärendenas behandling, vilken följer av detta faktum, och för det tredje — låt oss icke glömma det — det gemensamma voteringsinstitutet, som innebär, att enkammarssystemet är inmonterat i tvåkammarssystemet.

Jag kan icke göra denna fråga till principfråga. Frågan om enkammarssystem eller tvåkammarssystem är en fråga om ändamålsenlighet. Är representationsskicket med tvåkammarssystem ändamålsenligare, så låtom oss hava tvåkammarssystem. Är enkammarssystemet ändamålsenligare, må vi hava det. Men vi måste först hava en helt annan erfarenhet att bygga på än vi haft under tiden från rösträttsreformens genomförande. Jag kan, herr talman, för min del icke våga påståendet, att den erfarenhet, som vi haft sedan första kammaren blev byggd på demokratien, är sådan, att vi hava anledning att avskaffa denna kammare. Det är blott ett diskussionsämne för en gymnastikförening i nuvarande ögonblick.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang.
införande av
enkammar-
system i den
svenska riksdagen.
(Forts.)

Ang.
inforande av
enkammar-
system i den
svenska riks-
dagen.
(Forts.)

Herr Västberg: Herr talman! Jag måste beklaga, att jag satt herr Kilbom i förlägenhet. Men jag vill göra honom uppmärksam på, att man kommer icke bort från det obehagliga faktum, som jag påpekade, med den uppslupna skämtsamhet, som han visat i diskussionen. Det är ändå skillnad på att göra en storpolitisk aktion i en fråga, då man förutsätter, att partiet som sådant går in i sin helhet, och att motionera om pension åt en soldatänka eller dylikt, då herr Andersson i Stockholm ensam kan underskriva motionen. Genom att man gjort en sådan här uppdelning i sättet att underskriva motioner, har det kommunistiska partiet självt sagt ifrån, hur det vill, att frågan skall uppfattas av valmännen i landet, nämligen som en framstöt från en enskild partimedlem, som partiet som sådant icke velat engagera sig för.

Jag skall icke taga upp någon diskussion med herr Engberg angående tvåkammerssystem eller icke. Jag vill bara säga, att skall man hava ett parlamentariskt system, som skall representera medborgarna som sådana, så anser jag, att det är alldeles tillräckligt, att de äro företrädde i en kammare. Om man däremot skall gå in för något annat slags representation och göra en uppdelning av medborgarna i konsumenter och producenter, skulle man kunna reflektera på en särskild representation för den ena och för den andra gruppen, och under sådana förhållanden kunde ett tvåkammerssystem vara motiverat. Men jag anser, att det är icke motiverat att nedlägga bekymmer på denna fråga i dagens läge. Jag ber sålunda att få avstå från att ytterligare yttra mig i den frågan.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag tycker, att herr Västberg är en liten smula svår att tillfredsställa. Jag har sökt göra honom nöjd, men han är alltjämt missnöjd. Det förhållandet, att motionen väckts bara i första kammaren, tar han alltjämt som intäkt för sitt missnöje. Det hjälper icke, att vi stiga upp från gruppen också i andra kammaren och därmed för vårt parti och yrka bifall till motionen samt tala för den; herr Västberg slår näven i bordet och säger: Ni skulle ha skrivit under och väckt den även här, förutsatt att vi skulle tro, att det var för partiet. Varför vara så formalistisk, herr Västberg?

Till herr Engberg vill jag säga, att enkammerssystemet finnes det åtminstone formella möjligheter att genomföra under nuvarande samhällsförhållanden, men jag tvivlar på, att det finnes ens formella möjligheter att genomföra rådssystemet så länge kapitalismen består. Därför tror jag, att det är tämligen naturligt, att vi icke tagit upp den saken i en motion. Naturligtvis kan man i motiveringen angiva principen; det skola vi göra ett kommande år, så att herr Engberg icke svävar i okunnighet om vår ståndpunkt.

Vad sedan själva sakfrågan beträffar, tycker jag, att det är rätt intressant, att den kommit till debatt genom herr Västbergs inlägg. Huvudfrågan, säger han — och erinrar, att socialdemokraterna frångått, herr Engberg, sin tidigare ståndpunkt, nämligen kravet på enkammerssystemet — huvudfrågan är, att vi hava ett demokratiskt representationsskick. Då socialdemokraterna gå emot vår motion, anse de således, att det nuvarande representationsskicket är demokratiskt. Jag hyser tvivelsmål i mycket hög grad, om det är så demokratiskt för det första, att vi hava en kammare, som ha alla de särrättigheter, som enligt grundlagen tillerkännas första kammaren. Jag är vidare ännu mera i tvivelsmål om »demokratien», då jag erinrar mig, att det var icke så värst länge sedan första kammaren i en för den breda allmänheten mycket viktig fråga intog en *absolut reaktionär* eller mot de breda folklagrens intresse stridande ståndpunkt — jag erinrar om hyreslagsbehandlingen. I övrigt förekommer det även vid gemensamma voteringar, att första kammaren dirigerar besluten på ett sätt, som sannerligen icke kan kallas demokratiskt.

Jag ifrågasätter vidare, om det ändå är något så demokratiskt, att första

kammarens ledamöter alltjämt skola fylla särbestämmelser för att kunna bliva valda. Men det är icke det, jag närmast tänkte på, utan att det alltså skall vara en speciell ålder för att komma in i första kammaren, att den vidare skall väljas indirekt så, att man väljer elektorerna till landstingen, och i övrigt — det är väl också avskaffat — att det kräves en speciell rösträttsålder för att rösta till första kammaren. Har man större förstånd om allmänna angelägenheter, då man är 27 år, än då man är 21 år? Ja, i högerkretsar är det uppenbart, att det förhåller sig så, och även i bondeförbundskretsar. Då det här ropas ja, så upplyser detta om en hel del. Det är ju en förklaring, varför högern i så många avseenden är så reaktionär. Den har intet tillflöde av ungt friskt blod.

Vidare tror jag, att det icke kräves så vidare mycket större förstånd att rösta på någon av herrarna här, som äro valda i ett landsting, än att rösta på någon av oss, som sitta i andra kammaren. Men var ligger då det demokratiska, herr Engberg?

För övrigt — det är den sista invändningen — är det icke så, att det diskuteras något, som kallas partiväsen, tämligen ofta just nu? Hur går vårt nuvarande partiväsen, herr Engberg, samman med den ena kammarens »korrigerings» av den andra? Det är möjligt, att i högerpartiet ledningen fattar olika beslut för olika kamrar, ty där är ju som känt icke grannsamman mellan de två stora världspolitikerna, som stå som ledare för respektive partier, så vidare stor. Men för den händelse herr Engberg påstår, att även för den socialdemokratiska och de andra partiledningarnas vidkommande det skulle ligga en garanti mot dumheter däri, att första och andra kammaren fatta olika beslut, då förstår jag icke herr Engberg. Inom parentes vill jag säga, att jag icke vet, varför herr Engberg tillstyrker, att man efteråt skall kunna korrigera begångna dumheter, och för den skull anser att man måste ha två kamrar. Om man icke cirkulerar så mycket inom partiet, behöver man icke göra korrigeringar. Det är väl dock så, att respektive partigrupper uppträdande i kammaren bestämmas av partiledningarna. När så är fallet, faller till marken hela invändningen, att den ena kammaren skulle korrigera den andra. Det socialdemokratiska partiet röstar lika i första och andra kammaren. Högern röstar lika i båda kamrarna; är det någon som bromsar, straffas han mycket hastigt — det sågo vi härom året vid ett utskottsval. Bondeförbundet — om det har någon ledning — gör detsamma, och de folkfrisinnade göra precis likadant. Under sådana förhållanden synes det mig finnas fullgott skäl för de synpunkter, som vi anfört. Man kan mycket väl avskaffa den ena kammaren. Den politik, som de respektive partierna föra, dirigeras ändå precis på samma sätt som nu och bottnar ytterst i den folkmening, som respektive partier företräda. Med partiväsendet, mina herrar, som är en produkt av klassbildningen i samhället, har grunden för tvåkammerssystemet fullkomligt avskaffats. Att icke vilja inse och erkänna detta samt draga konsekvenserna därav, det är att stå kvar på en ståndpunkt eller hålla sig till förhållanden, som skapats under ett helt annat samhällsskede. Men det trodde jag i varje fall icke, att socialdemokraterna öppet skulle erkänna sig vilja.

Herr Hage: Herr talman! Eftersom det var jag, som blev citerad av herr Spångberg, så skall jag för min del be att få förklara, att jag står på samma ståndpunkt alltjämt, när det gäller frågan om enkammersystem eller tvåkammersystem. Jag vill alltså giva tillkänna, att om situationen vore sådan, att det hängde på min röst att genomföra enkammersystemet, så skulle jag med glädje och utan ett ögonblicks betänkande med min röst medverka till att saken genomfördes. Men som saken nu ligger till, blir det hela en akademisk disputation. Ty man vet ju, att det finnes ingen möjlighet — även om varenda

*Ang.
införande av
enkammersystem i den
svenska riksdagen.*
(Forts.)

Ang.
införande av
enkammar-
system i den
svenska riks-
dagen.
(Forts.)

socialdemokrat ginge på den linjen — att genomföra ett enkammarssystem, som många socialdemokrater runt om i landet intressera sig för.

Men detta hindrar icke, att jag vill erkänna, att en hel del av vad herr Engberg anförde var riktigt, nämligen att huvudsaken givetvis är att åstadkomma ett demokratiskt styrelsesystem. Det kanske kan nås på andra vägar även med tvåkammarssystem, men det nås säkerligen icke med det *nuvarande* tvåkammarssystemet. Ty det är ändå så, att första kammaren alltjämt är vald på sådant sätt, att urväljarna välja sina representanter efter en rösträtt, där det fortfarande existerar vissa rösträttsstreck; alltså för urväljarna, som välja dem, som i sin tur utkora senatorerna, existerar fortfarande icke den fulla och hela rösträtten; och det är det, som innebär, att första kammaren i alla fall måste kunna betraktas som en spärr mot folkviljan. Jag måste från denna utgångspunkt säga, att jag för min del — trots att jag erkänner gärna, att den kommunistiska motionen är skriven si så där, som ofta motioner äro från kommunistiskt håll — likväl är beredd att rösta för motionen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Kilbom, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om allmän folkomröstning i avrustningsfrågan; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

I fråga om
utseende av
suppleanter
för vissa
kommunal-
fullmäktige.

Härpå upptogs till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående införande i kommunallagarna av bestämmelser därom att för vissa fullmäktige suppleanter skola utses.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 3, hade herr *Hällgren* föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande lämpligheten av införande i kommunallagarna av sådana bestämmelser, att vid val av stads-, kommunal-, municipal- och kyrkofullmäktige även suppleanter måtte utses för att inkallas vid uppståndet hinder för vald fullmäktig att bevista sammanträde.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Mellén, O. Fredrik Ström, Borg, Hallén* och *Holmström* förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen — — — lika med motionen — — — bevista sammanträde.

I fråga om utseende av suppleanter för vissa kommunalfullmäktige.
(Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Hällgren**: Herr talman! Då jag är motionär i denna fråga och då en del av reservanterna till konstitutionsutskottets förevarande utlåtande äro frånvarande, har jag begärt ordet redan nu för att säga några ord i detta ärende.

Frågan om införandet av suppleanter i vissa fullmäktigeinstitutioner är ju ingen ny fråga. Redan 1913 års riksdag skrev till Kungl. Maj:t om utredning rörande förslag till införande av suppleantinstitution för stadsfullmäktige. Vid 1918 års lagtima riksdag framlade Kungl. Maj:t proposition om suppleantinstitutionens införande beträffande stads-, kommunal- och municipalfullmäktige. Konstitutionsutskottet tillstyrkte i princip denna proposition men föreslog ett annat system för utseende och inkallande av suppleanter. Andra kammaren biföll konstitutionsutskottets förslag, men första kammaren avslod det samma, varigenom frågan förföll. Frågan återkom år 1928 genom en enskild motion om att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om framläggande av förslag till sådana bestämmelser, att vid val av kommunal- och stadsfullmäktige jämväl suppleanter skulle utses att inträda vid ordinarie ledamots avgång samt vid förfall för sådan. Konstitutionsutskottet gick denna gång på avslagslinjen. Reservation förefanns, men vid sakens behandling i riksdagen segrade vid votering utskottets förslag.

Efter det frågan första gången behandlades har den allmänna och lika rösträtten genomförts. Man kan ju livligt föreställa sig, att talet om »ansvaret», som nu även föres från konstitutionsutskottets sida, har spelat en stor roll vid demokratiseringen av den kommunala rösträtten. I och med att de nya rösträttsbestämmelserna tillkommo gjordes av praktiska skäl fullmäktigeinstitutionen obligatorisk för de större kommunerna. Detta skedde givetvis för att slippa de i större kommuner förekommande s. k. hoppande majoriteterna, för att skapa större enhetlighet i det kommunala livet och genom en komplettering av den proportionella valmetoden bereda de kommunalt röstberättigade lika möjligheter till representationsrätt. De ombud, s. k. fullmäktige, som de kommunalt röstberättigade utse, väljas till sitt antal i förhållande till folkmängden. I regel sker valet efter partilinjer. Då suppleanter icke väljas att vid förfall för ledamot inträda i dennes ställe, blir emellertid vid de tillfällen, då ledamot på grund av sjukdom eller annan giltig anledning är urståndsatt att bevista sammanträde, en del av väljarkåren orepresenterad i fullmäktige. Härigenom uppstår också en rubning av jämviktsförhållandet i den kommunala representationen, som kan åstadkomma och har åstadkommit oregelbundenhet i de kommunala besluten.

Man tar ju gärna exempel från det praktiska livet, från de förhållanden, man själv känner till. Jag tillhör en kommunalfullmäktiggrupp, där mitt parti har tio representanter. Själv befinner jag mig ju för närvarande i denna kammare och har till följd av avståndet från hemorten ganska svårt att resa hem enbart i avsikt att bevista fullmäktigesammanträden. Två av mina partivänner vårdas för närvarande på lasarett för sjukdom. Skulle nu av en eller annan giltig anledning ytterligare ett par av mina partivänner hemma vara för-

I fråga om utseende av suppleanter för vissa kommunalfullmäktige.
(Forts.)

hindrade att bevista kommunalfullmäktiges sammanträden, så är vår partigrupp i fullmäktige decimerad till hälften.

Av dessa och andra skäl har jag väckt min motion om införande av suppleanter i fullmäktige. Jag betraktar icke fullmäktigeinstitutionen såsom något slags byråkratiskt ämbetsverk utan såsom en demokratisk institution: av folket valda ombud, som böra stå i kontakt med väljarna. Och om dessa ombud äro oförmögna att utöva sitt uppdrag, böra väljarna ha rätt att låta utfylla de uppståndna luckorna i representationen. Som det nu är, hotar det kommunala intresse bland de röstberättigade, som förefanns på stämmornas tid, att försvinna, varigenom fullmäktige isoleras från stora grupper av väljarna inom kommunen.

Till stöd för denna motion har jag bl. a. åberopat, att riksdagen såväl beträffande landstingen som beträffande de styrelser och nämnder, som ha den kommunala förvaltningen om hand, gått in för principen om utseende och inkallande av suppleanter. I sitt utlåtande över min motion söker konstitutionsutskottet bortförklara detta förhållande. Utskottet finner icke nämnda förhållande »i och för sig» böra föranleda införandet av suppleantinstitutionen även i de kommunala fullmäktigeförsamlingarna, vilket jag naturligtvis icke heller ifrågasatt, när det finns tillräckligt av andra skäl. Men jag har velat peka på ifrågavarande omständighet för att konstatera, då man vill rida upp på principskäl, att principen för närvarande är sönderbruten, och att utvecklingen går i riktning mot min motion.

Vidare säger utskottet, att beträffande landstingen föreligger den väsentliga skillnaden, att landstingen äro valkorporationer till första kammaren, vilken politiska betydelse motiverar, att suppleanter väljas, som vid förfall för ledamot kunna inkallas. Men härvid är att märka, att förstakammarvalen ske en gång vart åttonde år, under det att suppleanter inkallas varje år, som ledamöter äro frånvarande. Skulle icke suppleanterna ha någon annan uppgift än att tjänstgöra vid förstakammarvalen, behöfde man ju icke inkalla dem oftare än de år, då förstakammarval skola förrättas. Detta resonemang från utskottets sida erinrar om den bibliska berättelsen om Jakob, som fick tjänstgöra i sju år för Rakel för att det åttonde året bli va ställd inför att välja en annan. Inkallandet av suppleanter avser naturligtvis att bereda väljarna i de olika landstingsvalkretsarna full representation vid landstingens förhandlingar.

I sitt försvar för landstingssuppleanter anför utskottet vidare, att landstingen hålla i regel ett enda möte årligen. Men då det gäller förslaget om suppleanter i de kommunala fullmäktigeförsamlingarna, anför samma utskott mot suppleantinstitutionens införande, att suppleant endast finge deltaga i spridda sammanträden och därigenom icke hunne förvärva den erfarenhet och vana vid arbetet och den insikt i föreliggande frågor, som erfordrades för att hans insats skulle bli av värde. Vad som för utskottet i det ena fallet betraktas såsom skäl för institutionens existens anses som nackdel i det andra fallet. Jag har för min del svårt att finna det logiska i ett sådant resonemang. Såväl landstingen som fullmäktigeförsamlingarna ha stora finansiella stater att avgöra. Uti båda institutionerna är det av vikt att de röstberättigade äro representerade i så stor utsträckning som möjligt.

Sedan gör utskottet vissa jämförelser och förmenar, att fullmäktiges ansvar är ett helt annat än det ansvar, som åvilar de kommunala förvaltningarna, vilket skulle motivera, att suppleanter utses för ordinarie ledamöter i de senare men icke i de förra. Vilket ansvar som är störst kan man ju tvista om. Det ekonomiska ansvaret är naturligtvis större hos förvaltningarna och det politiska inför valmännen hos fullmäktige. Men har man givit det politiska ansvaret vitsord evad det gäller landstingen, bör det väl också kunna godkännas i fråga om fullmäktige.

Vidare anför utskottet, att något allmänt behov av suppleantinstitutionen i fråga om fullmäktige icke påvisats. Härtill bör erinras om, att fullmäktigerepresentationen införes på allt flera kommunala områden, och att allt flera kommunala uppgifter åläggas dessa fullmäktige. Jag har redan i motionen antytt härom.

Den springande punkten i utskottets ställningstagande är farhåga för att ansvarskänslan hos de ordinarie ledamöterna skulle minskas, därest suppleanter valdes. Denna farhåga anser jag vara betydligt överdriven. I varje fall behöver icke risken av försvagad ansvarskänsla bli större, än den för närvarande är. Allt beror naturligtvis på, under vilka former suppleantinstitutionen komme att praktiseras. Det är väl utredningens och lagstiftarnas sak att uppdraga riktlinjer härför. Vilka garantier ha vi, kan man ju fråga konstitutionsutskottsmajoriteten, i de nuvarande kommunalförfattningarna gent emot den försvagade ansvarskänsla, som utskottet befarar skulle kunna uppstå vid en lagändring? Man vill väl icke påstå, att de två kronor, som äro stipulerade som böter, om ledamot utan giltigt förfall är frånvarande från ett sammanträde, i och för sig verka återhållande på en ledamot, som vill hålla sig borta från ett sammanträde, i all synnerhet som den slentrianen på många ställen utvecklats, att dessa böter icke uttagas. En utredning borde tvärtom kunna framskapa garantier för att även nu förekommande missbruk undanröjdes genom att det lämnades direktiv för vilka förfall, som vore av den art, att de böra godkännas av fullmäktige. För närvarande saknas utförliga bestämmelser härom, och prejudikat lär icke förefinnas. Jag har emellertid beaktat denna invändning från konstitutionsutskottet och formulerat motionens kläm med tanke på att under utredningen skulle komma fram sådana förslag, att de farhågor, som konstitutionsutskottet anfört till stöd för avslag på min motion, skulle elimineras.

Jag anser, att suppleantinstitutionens genomförande för fullmäktige skulle ge denna representation en mera gedigen karaktär av kommunal representation. Huru har man egentligen ute på landsbygden hittills förfarit vid uppfostran av kommunalmän? Man har valt personer till suppleanter och låtit dem bli i tillfälle att träna sig för mera ansvarsfulla värv. Detta behöves nu ännu mer än förr, sedan stämmorna slopats genom införandet av fullmäktigesystem. Särskilt på landsbygden äro för närvarande förhållandena i det avseendet ganska otillfredsställande. Jag kan taga ett exempel från en landskommun, som består av 5,700 invånare, och som väljer 30 ledamöter i kommunalfullmäktige. Dessa 30 kommunalfullmäktigeledamöter hava att välja medlemmar i alla kommunala råd, styrelser och nämnder, och antalet av sådana medlemmar blir så stort, att det icke kan undgås att även placera fullmäktigerepresentanter i dylika förvaltningsorgan. Jag uppgjorde en förteckning över sådana, då jag skrev min motion och jag kom då till det resultatet, att ledamöter och suppleanter i kommunala råd, styrelser och nämnder inom denna socken var icke mindre än 162, och att fullmäktigerepresentanter innehade 16 ordinarie ledamotskap i sådana förvaltningsorgan, som hava att redovisa till kommunen. En del andra innehade suppleantskap, och det var endast 11 fullmäktige, som voro kemiskt fria från dylika uppdrag och sålunda röstberättigade, då det gäller att välja revisorer att granska dessa organs ekonomiska förvaltning. Detta är naturligtvis icke ett enstaka fall för denna kommun, ty förhållandena äro någorlunda ensartade över hela linjen. På detta sätt har den beslutande kommunala fullmäktigerepresentationen kolossalt minskats. Och är det nu så, att av dessa, som äro beslutningsbara, en del äro frånvarande på grund av förfall, så har antalet ytterligare decimerats.

Herr talman! Min motion är icke väckt i avsikt att på något sätt försöka minska ansvarskänslan hos de ordinarie fullmäktigeledamöterna utan tvärt-

I fråga om utseende av suppleanter för vissa kommunalfullmäktige.

(Forts.)

I fråga om utseende av suppleanter för vissa kommunalfullmäktige.
(Forts.)

om för att befästa fullmäktiges uppgift att vara en verkligt kommunal institution. Emedan jag tror, att införandet av suppleanter för ordinarie ledamöter i fullmäktige, efter vissa linjer upptagande garantier för missbruk, skulle verka till båtnad för det kommunala livet, stärka sambandet mellan de kommunalt röstberättigade och representanterna samt uppfostra nya kommunalmän, har jag väckt min motion. Det förslag, som jag tillåtit mig framställa, avser icke att gagna något visst parti, ty förhållandena äro naturligtvis likartade för samtliga partier. Det yrkande, som jag gjort i motionens kläm, är så försiktigt formulerat, att t. o. m. konstitutionsutskottets majoritet skulle kunnat biträda detsamma.

Det finns emellertid en reservation till konstitutionsutskottets utlåtande, afgiven av fem ledamöter, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation, vilket innebär detsamma som bifall till min motion.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Andersson* i Igelboda.

Herr Fast: Herr talman! Jag tror, att vi göra klokt i att icke göra denna debatt allt för långvarig. Den har inträffat vid kafferasten, och det vittnar ju om, att kamrarnas ledamöter hava sina ståndpunkter i frågan intagna, oavsett vilka anföranden, som här komma att hållas. Det är ganska klart också, herr talman, att så måste vara fallet. Jag vill fästa uppmärksamheten vid, att denna motion blivit behandlad av utskottet och av riksdagen såväl 1928 som 1930. Riksdagen har därvid intagit en klar ståndpunkt och sagt: vi vilja icke vara med om införande av suppleantsystemet i våra kommunalfullmäktigeförsamlingar. Jag fäster också uppmärksamheten vid, att år 1930 faller inom den nuvarande riksdagsperioden, så att andra kammarens sammansättning är densamma i dag som den var vid frågans behandling den gången.

Man har sagt, att 1930 års prövning av denna fråga från riksdagens sida icke var en prövning speciellt av det föreliggande ärendet. Man har sagt, att revideringen av kommunallagarna ytterst var av formell natur. Jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet på, att detta ingalunda kunde vara fallet, då ju konstitutionsutskottet det året sysslade med denna fråga under största delen av riksdagen. Och jag hänvisar endast till den socialdemokratiska gruppmotionen, som drog fram alla de principiella sakfrågor, vari detta parti ville söka ändring i kommunallagarna, för att man skall förstå, huru oriktigt det är att tala om formell revision i samband med 1930 års kommunallagsrevision. Det var i viss utsträckning även en sakprövning, och jag hänvisar i detta sammanhang till det stycke i konstitutionsutskottets utlåtande, som behandlade just det ämne, som här föreligger.

När nu riksdagen två gånger å rad, varav den ena gången under denna valperiod, har sagt nej till detta förslag, vore det orimligt att tänka sig, att utskottet och riksdagen utan vidare, utan att någonting inträffat, skulle ändra ståndpunkt i frågan. Jag har heller icke för mitt vidkommande lika litet som utskottet, haft anledning att göra detta. De skäl, som anförts 1928 och 1930, kvarstå enligt min mening alltjämt, under det att från motionärens sida icke kunnat påvisas någon väsentlig olägenhet av att suppleantinstitutionen icke är till finnandes. Jag medger gärna, att man här har att göra med en fråga, där skäl kunna anföras både för och emot. Men säg mig en fråga, som icke är av denna beskaffenhet! Om man emellertid väger skälen för och emot, förefaller det både utskottet och mig, som om skälen för avslag i detta fall vore starkare vid sidan av de skäl av mera formell natur, som jag här nyss anförde.

Motionären sökte göra gällande, att vad utskottet talat om ifråga om att ansvarskänslan minskades genom införande av suppleantinstitutionen icke hade

något med verkligheten att göra. Jag skall berätta en liten historia. När revideringen av 1930 års kommunallagar ägde rum, beslutade utskottet på eget initiativ att företaga den ändringen i fråga om avgivande av reservation, att endast sådana reservationer finge avgivas vid protokollets justering, som vore anmälda under sammanträdet. Vad hade inträffat? Jo, det hade inträffat flera fall, då kommunalfullmäktige hade fattat beslut, där det sedermera visat sig, att det icke var populärt bland den allmänna folkmeningen, men det hade ej varit delade meningar vid beslutet, men majoriteten gick efteråt och reserverade sig vid protokollsjusteringen. När man ser sådant, få ni ursäkta, om man är litet grand försiktig och icke på något sätt vill uppmuntra till något annat system än det, att man skall av de valda utkräva ansvar, och ett manligt ansvar.

Att göra gällande den omständigheten att vi hava suppleanter i våra beredningar, nämnder och styrelser är dock icke samma sak. Fullmäktige äro de beslutande och de som bära ansvaret, de andra äro beredande och förvaltande under de beslutandes överinseende, och där väljer man ledamöter och suppleanter till största antalet inom fullmäktiges egen krets. Men hur blir det här? Jag fäster uppmärksamheten vid att vi gått in för den spaltade valsedeln, som användes i den allra största utsträckning. På den har man suppleanterna på högra sidan om de ordinarie namnen. Jag kan icke tänka mig, att man skulle gå till ett sådant system, att man vid sidan av sådana personliga suppleanter skulle hava en grupp nya suppleanter, som skulle inkallas vid förfall för ordinarie. De måste sammanfalla. Men vad betyder det? Jo, i en liten kommun, där man har 20 ordinarie ledamöter måste man i varje fall tillsätta 20 suppleanter. Kan man skaffa fram i åtskilliga av våra socknar så många män, åt vilka man med fullt förtroende kan överlämna beslutandet av kommunens angelägenheter? Ja, på många ställen kan man det, men på många ställen är man ganska bekymrad, när det gäller att plocka fram de 20 ordinarie ledamöterna. Skulle det bli 20 ytterligare, torde det bli svårt för att icke säga omöjligt. Man får se saken sådan den är, och det blir icke samma suppleanter, som komma in hela tiden. Det vore för övrigt en lockelse för många ordinarie ledamöter, när en större fråga skulle komma före, om vilken man visste, att den egna personliga uppfattningen icke sammanfölla med den lokala folkopinionen, att kalla in suppleant för att undgå obehaget att taga ståndpunkt. Icke ens ett finger åt en sådan uppfattning vill jag vara med om att i det avseendet ge. Jag kan dessutom vittna från min kommunala erfarenhet, som icke är så synnerligen ringa, att i allmänhet besökas våra fullmäktigesammanträden ganska mangrant av ledamöterna, och det skall finnas verkliga skäl för bortovaro. Jag medger, att för riksdagens egna ledamöter skulle det vara bekvämt med en suppleantinstitution, men låt oss vara överens om att vi icke ändra kommunallagarna av hänsyn till riksdagsmännens bekvämlighet. Jag tillhör icke dem som anse, att det skulle vara bra att avkoppla dem från det kommunala livet. Vi behöva deras erfarenhet från detta område, men jag tror å andra sidan, att vi icke skola ändra kommunallagarna med hänsyn till våra egna intressen. Jag tror sålunda alltjämt, att de starka skälen tala för att riksdagen, då den så nyligen tagit ståndpunkt till detta ärende, icke har någon anledning att ändra sig, och detta gör, att jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Fast förenade sig herrar *Jansson* i Edsbäcken, *Andersson* i Katrieholm och *Persson* i Trången.

Herr **Holmström**: Herr talman! Den ärade talesmannen för utskottsmajoriteten drog av det faktum, att det nu är kaffedags, och att flertalet av kam-

I fråga om utseende av suppleanter för vissa kommunalfullmäktige.
(Forts.)

I fråga om utseende av suppleanter för vissa kommunalfullmäktige.
(Forts.)

marens ledamöter gått för att intaga kaffe eller lunch den slutsatsen, att de också intagit sina ståndpunkter till förmån för utskottsmajoriteten. Så säker skall herr Fast icke vara på den saken, ty jag har träffat flera av kammarens ledamöter, som uttalat sympati för vår reservation.

Jag vill börja med den punkt, med vilken utskottet slutar, och på vilken herr Fast också tryckte. Utskottet säger nämligen, att riksdagen behandlade denna fråga senast 1930 i samband med det stora kommunallagsförslaget, då denna fråga även var före. Ja, så var det. Men i det stora komplex av frågor, som innefattades i lagen om kommunalstyrelse på land och i stad samt församlingsstyrelse o. s. v., var detta en liten detalj, som totalt undanskymdes av de stora princip- och organisationsfrågorna. Det var dessa senare, som behärskade intresset helt och hållet, och denna detalj föll i skymundan. När den nu föreligger åter till behandling och man med mera odelat intresse kan se på densamma, så finner man, att den verkligen uppbäres av praktiska synpunkter. Jag har därför icke kunnat motsätta mig motionen. Så konservativ är jag icke. Jag vill också säga, att jag tycker utskottets motivering på sina håll är ganska krystad.

Här talas om ansvarskänslan hos de valda. Utskottet säger att »mellan fullmäktigeförsamlingarna å ena sidan och de kommunala nämnderna, styrelserna eller råden å den andra föreligger åter likaledes den betydelsefulla skillnaden, att endast de förra, men icke de senare utöva den kommunala självstyrelsen i egentlig mening, vilket medför ett helt annat ansvar för ledamot av de förra än för medlem av de senare». Ja, det är naturligtvis rätt i teorien, men hur är det i praktiken? Jo, det är väl oftast en styrelse eller nämnd, som i första hand behandlar en fråga. Därefter handlägges den av ytterligare en eller annan beredande myndighet. I sista hand kommer den fram i fullmäktige. Jag undrar nu, om en ledamot i t. ex. en drätselkammare, en fattigvårdsstyrelse, en hamnstyrelse, en belysningsstyrelse eller ett beredningsutskott, vid avgörandet av en fråga anser sig hava mindre ansvarskänsla än vad de enskilda fullmäktige hava. Jag skulle tro tvärtom. Just därför att i styrelser och nämnder det är så få som dela ansvaret, har den enskilde ledamoten en betydligt större ansvarskänsla. Det är nog så, att när fullmäktige få frågorna sig förelagda, så lita de ganska mycket på de förberedande organen. Vi behöva icke, ärade kammarledamöter, gå utanför riksdagen för att finna exempel på något liknande. Det är väl precis enahanda förhållande här i riksdagen, att man litar på vad utskottens ledamöter hava föreslagit. Och utskottens ledamöter hava väl, skulle jag tro, inför de frågor, som de äro satta att förbereda, en betydligt större ansvarskänsla, än vad gemene man i kamrarna sedan hava.

Sedan säger utskottet, att det icke framhållits något allmänt behov av dessa suppleantskap. Jag tycker, att motionären har påvisat sådant behov i sin motion och även i sitt anförande här i dag. Herr Fast erkände visserligen, att man icke borde avkoppla riksdagsmän från kontakten med det kommunala livet. Andra hava däremot invänt, att man borde välja mellan att sköta sitt riksdagsmannauppsdrag eller de kommunala. Jag menar i likhet med herr Fast, att det skulle vara synnerligen olyckligt, om riksdagsmännen skulle avkopplas från kontakten med det kommunala livet. De bleve då icke kompetenta att taga hand om kommunala frågor här i riksdagen; endast den omständigheten tycker jag talar för motionen.

Jag har från min egen verksamhet flera belysande fall. Det var en mycket framstående kommunalman i vår stad, som i början av en valperiod måste företaga en utrikes resa på över ett halvt år. Han satte då i fråga att avgå ur stadsfullmäktige. Men hans kamrater ville ha honom kvar. Hade han avgått, hade han varit borta för hela den återstående delen av perioden. Hade

det då funnits en suppleant, så hade denne kunnat sköta hans plats under den tiden. I en stad, där man alldeles nyligen hade rådmansval, utsågs till rådmän en person, som var av ett helt annat kynne än den ordinarie stadsfullmäktigemajoriteten — och jag förmodar också än majoriteten av befolkningen i staden. Denne rådmän blev vald, därför att en medlem av majoritetsgruppen icke hade tillfälle att vara närvarande vid det sammanträde, då valet skedde. Hade det då funnits en suppleant för den frånvarande, så hade den saken varit ordnad. Nu har staden en rådmän, som dess majoritet icke önskat. Visst har man således exempel på nödvändigheten av suppleanter.

Herr Fast talade om att genom suppleantskap ansvarskänslan skulle minskas för de ordinarie ledamöterna. Om en fråga förelåge, för vilken den allmänna opinionen vore känslig, så kunde den ordinarie bliwa frestad att draga sig tillbaka och låta suppleanten inträda. Man ser väl olika på olika platser och inom olika partigrupper! Men det är väl ändock så, att valmännen också hava något att säga till om. Märka de, att den valde icke har erforderlig ansvarskänsla, så lära de väl göra processen kort med honom vid nästa val. Jag menar sålunda, herr talman, att det finns en hel del rätt praktiska synpunkter på denna fråga. Jag har alldeles nyss fått i mina händer en tidning, en stor tidning från västkusten, som har gjort denna fråga till föremål för en ledande artikel, i vilken tidningen tar parti för reservanterna. Tidningen karakteriserar detta krav från motionärens och reservanternas sida som en följd av proportionalismen. Och så är det.

Herr talman, med vad jag nu anfört, anhåller jag att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Persson* i Fritorp, *Hilding*, *Hage* och *Johansson* i Väby.

Herr **Fast**: Herr talman! Endast ett par ord. Jag vill säga den ärade reservanten, att om man skulle följa den riktning, som tydligen föresvävat såväl motionären som också tidigare en gång utskottet vid behandlingen av denna fråga, att laga förfall skall i förväg anmälas till ordföranden och suppleant inkallas på samma sätt som sker i landsting, vinner man icke mycket med ett bifall till reservationen, utan tar man suppleantsystemet, tvingas man att taga med alla de konsekvenser, som därav följa, och det kanske herrarna icke äro beredda att göra. — Sedan vill jag tillägga, att då jag nämnde att kammarrens ledamöter tydligen tagit ståndpunkt, så nämnde jag icke till vilket förslag de tagit ståndpunkt. Det var misstag från herr Holmströms sida.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hällgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

*I fråga om
utseende av
suppleanter
för vissa
kommunal-
fullmäktige.
(Forts.)*

I fråga om utseende av suppleanter för vissa kommunalfullmäktige.
(Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen; vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Herr statsrådet *von Stockenström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 86, angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.; och nr 87, angående försäljning av vissa mindre lägenheter från kronoegendomar m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 13.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; och nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 14.

Ang. främjande av sparsamhet bland skolungdomen.

Vid härfå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder för främjande av sparsamhet bland skolungdomen anförde:

Herr **Andersson** i Katrineholm: Herr talman! Jag har ingenting emot det av Kungl. Maj:t begärda och av statsutskottet tillstyrkta anslaget för främjande av sparsamheten i landet. Jag har, herr talman, begärt ordet för att påpeka några efter mitt sätt att se olämpliga metoder för bedrivande av propaganda för sparsamheten. Jag syftar i det fallet på ett geschäftsmakeri, som ett visst bokförlag bedrev i höstas, allt under skydd av postsparbankens ledning och med postsparbankens goda minne för att, som det hette, främja känslan för sparsamhet i landet. Det av mig åsyftade bokförlaget utsände till samtliga poststationsföreståndare i riket ett cirkulär, vari bokförlaget bl. a. anförde, att förlaget hade »med Sveriges postsparbanks goda minne organiserat och igångsatt en allmän sparpropaganda. Postsparbanken», fortsatte författaren i cirkuläret, »har med största intresse och välvilja följt tidskriftens planläggning av det lotteri på sparbankens motböcker, vilket ingår som ett led i denna sparpropaganda, och våga vi därför vända oss till Eder med en anhållan om hjälp för att ytterligare sprida kännedom om sparpropagandan», och så vädjar man slutligen i cirkuläret till resp. poststationsföreståndare att vara bokförlaget behjälpliga med att å poststationslokalen uppsätta de affischer där man reklamerade för detta förlags tryckalster, allt under sken av att man ville gynna sparandet i landet. Det är dessa metoder, herr talman, som jag med fullt fog tillåter mig beteckna som geschäftaktiga metoder och som jag anser, att postsparbanken och dess ledning icke på något sätt skall engagera sig uti. Ty gör man det, då är man inne på en väg, som för det första leder ifrån det uttryckliga ståndpunktstagande till denna fråga, som riksdagen fastslog 1928 i en riksdagsskrivelse, i vilken man just sade ifrån, att man inte

fick begagna sig av andra metoder än sådana, som kunna vara förenade med en sund verksamhet på detta område.

För det andra komma sådana metoder som den av mig nyss påpekade att leda dithän — människorna äro sådana, vi äro allesamman svaga för, om det gives ett tillfälle att kunna vinna pengar, och här propagerade det av mig åsyftade bokförlaget med möjligheten att vinna pengar genom att få vara med i ett penninglotteri, där en postsparbanksbok var insatsen — dylika metoder komma att leda dithän, att man också frångår grundtanken i den nyssnämnda skrivelsen från riksdagens sida 1928, så att man drar sparkapitalet, det välbehöfliga sparkapitalet, ifrån de olika bygderna och uteslutande koncentrerar detta i Stockholm. Detta är sannerligen icke nyttigt för de fattiga bygderna ute i landet, som så väl behöva detta sparkapital.

Jag har, herr talman, med dessa enkla ord velat påpeka den sak, som i detta fall ett visst bokförlag gjorde sig skyldig till och vilken — som förlaget självt meddelade i sitt cirkulär till poststationsföreståndarna — var gjord med postsparbanks goda minne och överseende. Jag hoppas, att något dylikt inom denna verksamhet från statens sida ej behöver komma i fråga i fortsättningen. Jag har som sagt, herr talman, ingenting att erinra mot anslagen utan hemställer om bifall till desamma.

I detta yttrande instämde herrar *Nygren, Björnberg, Eurén, Christenson, Jonsson* i Eskilstuna, *Johanson* i Huskvarna, *Olsson* i Ramsta och *Andersson* i Dunker.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Jepsson**: Ja, herr talman, jag ber att med några ord få beröra de av herr Andersson i Katrineholm här framförda anmärkningarna, i vad de avse vad herr Andersson visst uttryckte som geschäftmakeri.

Jag ber då först att få säga, att de utav herr Andersson påtalade förhållandena ju ej ha något sammanhang med de av Kungl. Maj:t i den till behandling nu föreliggande propositionen föreslagna åtgärderna. Herr Andersson i Katrineholm yrkade också bifall till Kungl. Maj:ts proposition i enlighet med utskottets här föreliggande tillstyrkande. Jag vill dessutom säga, att det av herr Andersson särskilt påtalade förhållandet har ju — om jag inte missminner mig — varit föremål för domstols prövning, och jag tror t. o. m. att nu i dagarna utslag fallit i detta hänseende. Jag har emellertid inte någon som helst anledning att här ingå på någon diskussion om den saken.

Vad sedan angår det av herr Andersson i Katrineholm påpekade förhållandet, att genom postsparbanks verksamhet medel i viss utsträckning dragas från bygderna och från de kredit- och sparinstitutioner, som där finnas, hit till postsparbanken, så är ju detta påstående i viss mån riktigt. Men å andra sidan ber jag också få framhålla, att postsparbanken i regel tillämpar lägre räntesats än åtskilliga av de ute i bygderna arbetande sparbankerna och andra penninginstitutioner. Därtill vill jag även säga, att en hel del av de medel, som av postsparbanken inlånas från bygderna, i ganska stor utsträckning gå tillbaka i form av lån till kommuner och även måhända till enskilda.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckt motion angående avlöningsförmånerna för viss personal vid den av staten övertagna Dala—Hälsinglands järnväg;

Ang. främjande av sparsamhet bland skolungdomen.
(Forts.)

första lagutskottets utlåtanden:

- nr 5, i anledning av väckt motion angående ny lag om hittegoods m. m.;
- nr 6, i anledning av väckt motion om tillägg till och ändring i lagen om bostadsrättsföreningar; och
- nr 7, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om tillsyn över stiftelser m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 16.

Herr statsrådet *Jeppsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 83, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;
- nr 84, angående viss ändring i bestämmelserna rörande förvaltningen av fonden för anordnande av lokaler för statens ämbetsverk i huvudstaden; och
- nr 85, angående reglering av Norrköping—Söderköping—Vikbolandets järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten.

Ifrågavarande propositioner bordlades.

§ 17.

Slutligen föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vederbörande tjänstemän hos länsstyrelsen i Kalmar län från ersättningsskyldighet på grund av uppkommen förlust å viss virkesförsäljning;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för landsfiskalen B. J. Mjöberg från viss ersättningsskyldighet jämte en i ärendet väckt motion;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden m. m.;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av medel ur domänverkets markinköpsfond för förvärv av en fastighet i Umeå stad;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av ett område av kronoegendomen Revinge nr 22 (22^a) i Revinge socken av Malmöhus län;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett till Varbergs f. d. fästning hörande, i Träslövs socken av Hallands län beläget område;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område av utgården Knype under kronoegendomen Gudhem i Gudhems socken av Skaraborgs län m. m.;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av kronoegendomen Kålshult nr 1 i Jönköpings län m. m.; och nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholms stad om överlåtelse av visst område å Djurgården m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

Avgåvos två motioner, nämligen av:

herr *Hilding m. fl.*, nr 420, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 66, angående användande av medel ur undsättningsfonden för tillvaratagande av stormfälld skog inom vissa delar av landet; och

herr *Herou*, nr 421, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 76, angående åtgärder till sockerbetsodlingens stödjande.

Nämnda motioner bordlades.

§ 19.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om reglering av kursförluster för vissa diplomatiska tjänstemän m. m.; och

nr 28, angående regleringen för budgetåret 1932/1933 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken, statens järnvägar och statens vattenfallsverk; samt

från bevillningsutskottet, nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Rumänien slutet bosättnings-, handels- och sjöfartsavtal.

§ 20.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande, nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. och 22 § 2 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket ävensom i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av vissa i flottledsfonden ingående fordringsbelopp.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag.

§ 22.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lovén</i>	under 7 dagar fr. o. m. den 15 febr.,
» <i>Rudén</i>	» 8 » » » 15 »
» <i>Olson</i> i Göteborg	» den 15 febr.,
» <i>Hällgren</i>	under 10 dagar fr. o. m. den 15 febr.,
» <i>Ljung</i>	» 5 » » » 15 »
» <i>Sjöström</i>	» 5 » » » 15 »
» förste vice talmannen <i>Nilsson</i>	» 6 » » » 15 »
» <i>Winkler</i>	» 8 » » » 14 »
» <i>Bäcklund</i>	» 8 » » » 15 »
» <i>Nygren</i>	» 4 » » » 17 »
» <i>Lindley</i>	» 2 » » » 15 »
» <i>Björk</i> i Tryde	» 6 » » » 15 »
» <i>Öhman</i>	» 2 » » » 14 »
» <i>Spångberg</i>	» 2 » » » 16 » och
» <i>Nilsson</i> i Karlstad	» 5 » » » 19 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.32 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Måndagen den 15 februari.

Kl. 10 f. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr andre vice tal-
mannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 9 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Gärde* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 82, med
förslag till ändrad lydelse av § 60 regeringsformen.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propo-
sitioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 86, angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja krono-
egendom m. m.; och

nr 87, angående försäljning av vissa mindre lägenheter från kronoegendo-
mar m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 83, angående bemyndigande för
Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 84, angående viss ändring i bestämmelserna rörande förvaltningen av fon-
den för anordnande av lokaler för statens ämbetsverk i huvudstaden; och

nr 85, angående reglering av Norrköping—Söderköping—Vikbolandets järn-
vägsaktiebolags skuldförhållande till staten.

§ 4.

Vidare föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna;
och remitterades därvid

till jordbruksutskottet motionen nr 420 av herr *Hilding m. fl.*; och

till bevillningsutskottet motionen nr 421 av herr *Herou m. fl.*

§ 5.

Härefter föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande
nr 8 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 2 och 15.

§ 6.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Sandwall*, nr 422, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 52, angående rätt för ordinarie statsanställd lärare att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

herr *Månsson* i Erlandsro *m. fl.*, nr 423, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 76, angående åtgärder till sockerbetsodlingens stödjande; och herr *Sköld m. fl.*, nr 424, likaledes i anledning av propositionen nr 76.

Av dessa motioner blevo de båda sistnämnda på begäran av motionärerna genast av kammaren enhälligt remitterade till bevillningsutskottet.

Herr Sandwalls motion bordlades.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Osberg</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 16 febr. och
» <i>Björkman</i>	» 7 » » » 16 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.11 f. m.

In fidem
Per Cronvall.